

L'OCÀS DE L'EXPERIMENT EDUCATIU XILÈ*

Jorge Inzunza H.,

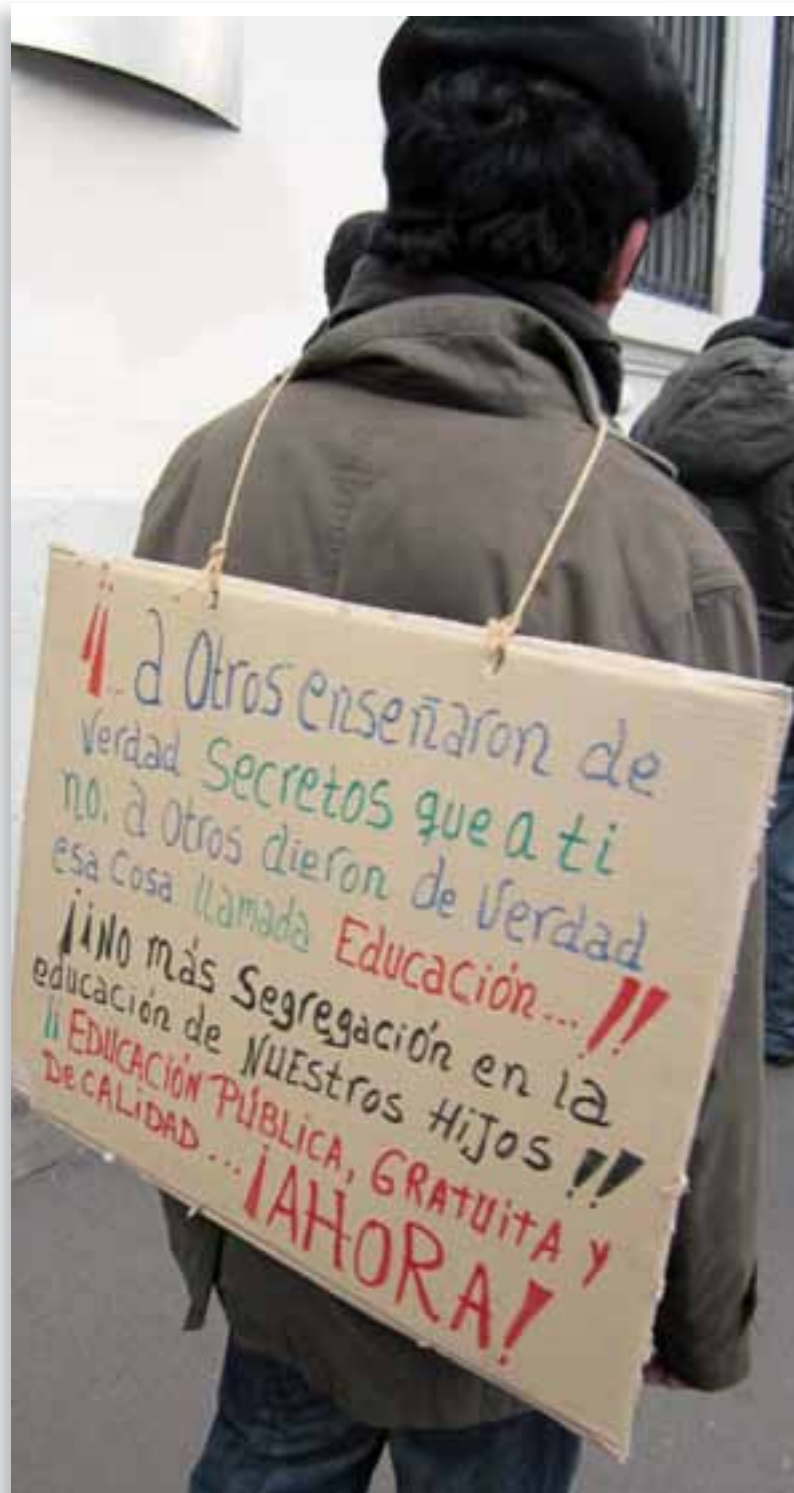
psicòleg de la Universitat de Xile i Magíster en Ciències Humanes i Socials de la Universitat de París X Nanterre (França)

Potser aquells versos d'Alonso d'Ercilla i Zúñiga del segle XVI quedarien registrats com una mena de maledicció eterna, quan declamava: "Xile, fètil província i assenyalada / a la regió antàrtica famosa". Lluny, molt lluny, dels grans regnes, imperis, metròpolis i nous imperis, Xile es va erigir com una terra fètil per a l'experimentació. El primer socialisme que triomfa democràticament al món va sucumbir davant una dictadura brutal que va empènyer les protagonistes classes treballadores a la pobresa i a la por

L'experiment xilè de la dictadura militar (1973-1990) va aspirar a generar una nova sociabilitat que sustentaria les idees adscrites al neoliberalisme de començaments del segle XX de l'Escola Austríaca i la Societat Mont Pelerin, i que reemplaçat per una descentralització i privatització del sistema educatiu, la qual cosa va permetre polvoritzar els sindicats de treballadors de l'educació i les organitzacions estudiantils, sota l'amenaçadora vigilància de la tortura, la desaparició i l'assassinat dels opositors al règim. L'experiment econòmic i educatiu neoliberal de Xile va sorgir en començar a cooptar les elits conservadores d'Amèrica Llatina des de la Universitat de Chicago, des de la dècada de 1950, amb Milton Friedman com el seu principal mentor.

"...des del reconeixement de les violacions dels drets humans a la reconstrucció i arranjanament de les alacaigudes escoles públiques."

L'intent educatiu socialista frustrat de formació de l'home nou a través del Projecte d'Escola Nacional Unificada (1972) va ser associat a la més extrema privació de llibertats i democràcia.

La dècada dels vuitanta va consolidar la proposta de "laissez faire" nacional. Malgrat la resistència dels professors i comunitats escolars, el Ministeri d'Educació va deixar de ser responsable de les escoles; les universitats varen començar a cobrar aranzels, i va començar una escalada privatitzadora de l'oferta educativa en tots els nivells educatius, que no s'ha detingut fins avui.

La caiguda del govern de Pinochet és facilitada per un pacte de silenci i complicitats, que es va transformar en un complex model de governabilitat democràtica associada a l'anomenada economia social de mercat. Els governs de la Concertació varen establir una trajectòria de polítiques de reparació de les conseqüències més perverses de la dictadura, des del reconeixement de les violacions dels drets humans a la reconstrucció i arranjamant de les alacaigudes escoles públiques.

No obstant això, no es varen tocar ni els enclavaments autoritaris, ni

els eixos macroeconòmics, ni la mercantilització dels serveis socials -salut, educació i previsió social-. En l'àmbit educatiu ha significat que les escoles públiques que el 1990 tenien prop del 58% de la matrícula escolar, hagin baixat el 2009 a un 42,1%, mentre les escoles particulars que reben subvenció de l'Estat han augmentat la seva representativitat en la seva matrícula d'un 32,4% a un 49,7% (Anuari Estadístic del Ministeri d'Educació de Xile, 2010). L'educació superior per la seva part va experimentar un rumb similar. Mentre el 1990 les universitats públiques rebien al 45% de la matrícula del nivell terciari -el 1983 era d'un 61,3%-, el 2009 només reben un 34,6%. Aquestes dues simples xifres demostren i revelen quina va ser l'estratègia de "creixement" del sistema educatiu de la dictadura i com els governs democràtics posteriors es varen doblegar a favor d'aquest projecte.

La privatització del sistema educatiu xilè d'aquestes tres dècades es va

recolzar en una sinistra compenetració de la històrica meritocràcia del sistema educatiu i social; l'assumpció de riscos econòmics individuals, i la crítica a una suposada ineficiència estatal davant dels evidents èxits dels referents privats. Com bé va resumir aquest any el president Sebastián Piñera: "L'educació és una mercaderia", i molt cara. Perquè el discurs meritocràtic oculta una realitat innegable: la ferotge segregació socioeconòmica de la societat xilena, trobant en el sistema educatiu el seu principal mecanisme de reproducció. Les famílies i /o estudiants de l'educació superior han de pagar, tant a les institucions d'educació públiques com privades, aranzels anuals que arriben de mitjana als 5.834\$, arribant a una mitjana de 7.944\$, en el cas de les universitats. I això passa en un país on el salari mínim és de 484\$, i on el 5% més ric de la població obté ingressos 830 vegades més grans que el 5% més pobre (Kremerman, 2011).

El segrest ideològic va implicar que una part important dels que varen governar Xile entre 1990 i 2010 no

generaren grans moviments per a soscavar el model de reproducció de les desigualtats a Xile. El pacte de silenci va aixafar tota una generació traumatitzada per la dictadura, però en la dècada dels 2000 sorgeix una nova generació, alliberada del record viscut de la repressió i disposada a enfrontar-se al model. Va ser la gran Revolució Pingüina del 2006 -dels estudiants d'ensenyament secundari-, i les mobilitzacions escolars i universitàries de 2011 que varen tenir el país en una franca batalla d'exposició dels supòsits ideològics del model neoliberal.

“en la dècada dels 2000 sorgeix una nova generació, alliberada del record viscut de la repressió i disposada a enfrontar-se al model.”

Han passat sis mesos de mobilització intensa a Xile, mesos que

han aconseguit alliberar la consciència social de l'autoritarisme que es va introduir en les mateixes creences del poble xilè. Ha estat indubtablement un procés d'acumulació d'impotència contra el model, d'indignació si es vol parlar en els termes actuals, però que s'ha canalitzat en una demanda social que supera el simple àmbit del pagament en l'educació. La societat xilena s'està mobilitzant per la recuperació de la democràcia en la seva Constitució política, per la restauració dels drets socials avui mercantilitzats, per l'apropiació dels beneficis i per la protecció dels recursos naturals del país.

Potser les massives marxes i concentracions no aconsegueixin conquerir aquest any canvis significatius, però, el poble xilè ha continuat un procés de lluita per la democratització dels espais públics, incloses la gestió i administració de l'Estat. Aquest és potser el major desafiament que enfronta un moviment que té la voluntat legítima de trencar les

herències dictatorials, per a fer emergir una ciutadania activa i conscient de les desigualtats que han afavorit les elits econòmiques nacionals. És en aquest sentit que podem parlar d'un ocàs.

Referències

Inzunza H., J. (2010). Educación en Chile: una reforma circular o una breve historia de nuestras reformas recientes. IN Revista Docencia núm. 42, Colegio de Profesores, Xile.

Kremerman, M. (2011). Las 4 mil familias que viven en el mundo de Bilz y Pap. En www.versus21.blogspot.com Accés el 19 de novembre de 2011

Mineduc (2010). Anuario estadístico 2010. En www.mineduc.cl (Cifras y Estudios). Accés el 19 de novembre de 2011.

¹ Conglomerat polític instrumental que reuneix des de 1988 fins avui els partits: Demòcrata-Cristià, Socialista, Per la Democràcia i Radical/Social Demòcrata.

*Aquest text s'ha traduït del castellà. □

